

ký důraz na evaluaci jednotlivých kurzů a celkové organizace letní školy. Účast na dalších ročnících letní školy metod a technik lze doporučit všem zájemcům z řad doktorandů a mladých badatelů, ale i studentů posledních ročníků magisterského studia politologie a dalších sociálněvědních disciplín, kteří si chtějí prohloubit znalosti metodologie sociálněvědního výzkumu, konfrontovat své zaměření s dalšími metodologickými přístupy – a navíc poznat – jak zní motto organizátorů slovenské letní školy – „sunny side of methods“.

Jana Chaloupková, Jiří Vinopal

První mezinárodní letní škola empirického výzkumu ve vzdělávání v Bambergu: Longitudinální výzkumy předškolního a mladšího školního věku

(1st International Bamberg Summer School in Empirical Education Research: Longitudinal studies – Preschool and Primary School Age)
Otto-Friedrich-Universität Bamberg, Německo, 24.–28. 7. 2006

Ve dnech 24. až 28. 7. 2006 se na německé Otto-Friedrich-Universität v Bambergu konal první ročník mezinárodní letní školy věnované longitudinálnímu empirickému výzkumu v oblasti vzdělávání, tentokrát zaměřené převážně na předškolní a primární stupeň vzdělávání. Akce byla organizována v rámci projektu BiKS (Bildungsprozesse, Kompetenzentwicklung und Formation von Selektionsentscheidungen im Vor- und Grundschulalter), tedy projektu s názvem „Vzdělávací procesy, rozvoj kompetencí a selekce v předškolním a mladším školním věku“, který řeší tým psychologů, sociologů a dalších odborníků na oblast vzdělávání. Tento projekt byl na bamberské univerzitě založen s cílem provádět longitudinální výzkum, který by umožnil odpovědět na otázky o vlivu předškolních zařízení (mateřských škol) a posléze základ-

ních a středních škol na jazykové a kognitivní schopnosti dětí. Půjde v něm rovněž o zjištění vlivu rodinného zázemí na rozvoj studijních kompetencí dětí a o odhalení faktorů determinujících rozhodnutí rodičů o typu školy, které si pro své dítě zvolí.

Výzkumný tým projektu BiKS se proto rozhodl zorganizovat akci, na níž by se setkali jak začínající, tak zkušení výzkumníci, kteří v různých zemích vedou či se podílí na provádění longitudinálních výzkumů v oblasti vzdělávání, a to v rámci rozličných vědních disciplín (psychologie, sociologie, sociální psychologie, lingvistiky, kulturní antropologie atd.). Uskutečněné setkání tak umožnilo formální i neformální debaty nad zkušenostmi jednotlivých účastníků letní školy s longitudinálním výzkumem a výměnu zkušeností jak obecných, tak specifických pro výzkum v rámci příslušných vědních oborů.

Každý den letní školy byl věnován jednomu dominantnímu tématu a byl zahájen přednáškou vedenou významným odborníkem v dané oblasti. První, zahajovací den byl věnován představení hostitelského projektu BiKS (www.biks-bamberg.de). Tento výzkum je prováděn v předškolních zařízeních a školách ve spolkových zemích Bavorsko a Hesensko a je rozdělen na dva longitudinální pod-projekty. Jedná se o BiKS-3-8 a BiKS-8-12. První z nich probíhá formou pozorování přibližně 600 dětí, které jsou zachyceny ve věku vstupu do mateřské školy (3 roky) a jsou sledovány až do druhé třídy základní školy (8 let věku). BiKS-8-12 pak pokračuje výzkumem přibližně 2 tisíc dětí ve věku třetího až šestého stupně základní školy. Jak již bylo zmíněno výše, výzkum se snaží zjistit, jaké podmínky mají být nastoleny od nejranějšího dětství pro co nejlepší jazykový a kognitivní vývoj dětí, a to jak ve vzdělávacích institucích (v těch především), tak v rodině.

Zastřešujícími tématy dalších dní byly „Vývojové a vzdělávací funkce rodiny a vzdělávacích institucí“ (hlavní řečnicí byla prof. I. Siraj-Blatchford), „Sociální status,

(i)migrace a rozhodnutí o vzdělávací dráze“ (C. Kristen) a „Problémy s opakovaným měřením v longitudinálním výzkumu z pohledu vývojové psychologie“ (prof. C. H. Carstensen). Prof. I. Siraj-Blatchford z University of London hovořila o dosavadních výsledcích longitudinálního výzkumu EPPE (The Effective Provision of Pre-School and Primary Education; 1997–2008). Ten je zaměřen na zkoumání vlivu předškolní výchovy dětí ve Velké Británii na jejich pozdější školní kompetence a zachycuje je ve věku 3 až 11 let. C. Kristen z Universität Leipzig se ve svém příspěvku zamýšlela nad povahou a příčinou vzdělanostních nerovností mezi různými etniky v rámci německého vzdělávacího systému. Prof. C. H. Carstensen uvedl problémy, s jakými se lze setkat při zkoumání kompetencí a schopností a jak se s nimi vypořádat.

Další vystoupení pak byla věnována konkrétním problémům spojeným s vedením longitudinálních výzkumů, se kterými se výzkumníci setkali a museli vypořádat (od samotného nastolení výzkumných problémů, designu výzkumu, přes tvorbu otázek atd.). Zazněl tak příspěvek o problémech, kterým je třeba čelit při výzkumu respondentů jiných etnik a národností, konkrétně při výzkumu vlivu interakcí rodiče-děti v rodinách holandských imigrantů turecké národnosti na pozdější školní výsledky dětí a jejich srovnání s většinou populací (prof. P. Leseman a A. Mayo z Universiteit van Utrecht) či příspěvek o problému používání jazyka při provádění longitudinálních výzkumů (dipl. psycholog D. Dahl z DIPF – Německého institutu mezinárodního výzkumu ve vzdělávání).

Odpolední sekce byly zaměřeny na seznámení se s koncepcemi a dosavadními výsledky běžících významných longitudinálních výzkumů. Byla tak představena longitudinální studie Universiteit van Utrecht věnovaná jazykovému a preliterár-

nímu vývoji holandských 3 až 4letých dětí a dětí stejné věkové kategorie pocházejících z rodin tureckých a marockých přistěhovalců v Holandsku (A. F. Scheele a M. Messer). Dalším longitudinálním výzkumem, který byl představen, byla česká PISA-L, probíhající v Sociologickém ústavu AV ČR. Prof. Petr Matějů ve své přednášce nazvané „Koncept životního úspěchu a utváření vzdělanostních aspirací v České republice: výsledky první fáze výzkumu PISA-L“ zevrubně vyložil konceptuální, teoretická i metodologická východiska výzkumu, jeho dosavadní výsledky a rovněž plány pro jeho další směřování. Poslední výzkum, na který bylo upozorněno, se zabýval vlivem médií na studijní schopnosti dětí (prof. M. Ennemoser z Justus-Liebig-Universität Giessen).

Poslední součástí letní školy byly tzv. postgraduální sekce. V nich studenti postgraduálního cyklu představovali témata a dosavadní výsledky práce na svých disertačních pracích či jiná témata, na kterých momentálně pracují. Z České republiky své příspěvky přednesli Josef Basl (Educational Aspirations in an Institutional Context) a Natalie Simonová (Evolution of Educational Mobility in the Czech Republic from 1916 up to now: Dissertation Thesis) ze Sociologického ústavu AV ČR.

Kromě nesporného přínosu informativního a vzdělávacího sehrála BiKS letní škola významnou roli inspirativní. Díky příspěvkům, které na ní zazněly, bylo možné si uvědomit více než kdy předtím, že se v českém odborném prostředí stále ještě nevěnuje dostatečná pozornost faktu, že studijní schopnosti, stejně jako vzdělanostní nerovnosti, se utváří již v raném dětství. Pozornost odborníků z různých vědních disciplín by se tak měla i v ČR více zaměřit na kvalitativní úroveň neformální i institucionalizované výchovy dětí předškolního věku.

Natalie Simonová